

Tijd voor reflectie en handelen

*praktische voorstellen van Meten=Weten
voor de aanpak bestrijdingsmiddelenproblematiek in Westerveld*

Verzendlijst

Aan:

H.G. Jumelet (provincie Drenthe)

J.N. Kuipers (provincie Drenthe)

Cc.:

Provinciale Staten Drenthe

College B&W Gemeente Westerveld

Gemeenteraad Westerveld

Waterschap Drents Overijsselse Delta, mw. M. Wichard

Waterleiding Maatschappij Drenthe, dhr. L. Hendriks

Minister LNV, mw. C. Schouten

Vaste Kamercommissie LNV

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	4
1. NAOBERSCHAP?	5
2. DE SIERTEELT IN WESTERVELD	7
3. MARKT & OVERHEID EN TRANSITIE.....	8
4. CITIZEN SCIENCE	11
5. VOORSTELLEN VAN METEN=WETEN VOOR OPLOSSINGEN BESTRIJDINGSMIDDELEN- PROBLEMATIEK	13
Voorstel 1. Herstel vertrouwen	13
Voorstel 2. Kom met een helder RO-spoor.....	15
Voorstel 2A RO-spoor korte termijn. Spuitvrije zones.....	15
Voorstel 2B RO-spoor (middel)lange termijn.....	17
Voorstel 3. Neem de resultaten van de gegevens van burgers serieus	20
Voorstel 4. Breng de functies van de essen terug	20
Voorstel 5. Overheid – Markt – Burgers.....	21
Voorstel 6. Grondgebruik	21
Voorstel 7. State-of -art effecten bestrijdingsmiddelen.....	22
Voorstel 8. Experimenteer	22
Voorstel 9. Breng de duurzaamheid van de sierteelt in kaart	22

TIP:

- Ctrl-klik op je keuze in de inhoudsopgave
of
- roep met behulp van 'Bladwijzers' (zie in linker
kolom) een aanklikbare inhoudsopgave op.

Samenvatting

Op 20 november 2019 had een vertegenwoordiging van de vereniging Meten=Weten een gesprek met de gedeputeerden Jumelet en Kuipers van de provincie Drenthe. De heer Jumelet vroeg M=W welke oplossingen zij zien voor de bestrijdingsmiddelenproblematiek. Een vervolggeregprek vond nog geen doorgang in verband met het Coronavirus.

In dit document doet M=W een aantal voorstellen voor de aanpak van de bestrijdingsmiddelenproblematiek. Negen voorstellen met daaraan gekoppeld negentien concrete actiepunten.

Een beschouwing van de problematiek in Westerveld gaat vooraf aan de voorstellen en actiepunten; de problematiek op het snijvlak landbouw, volksgezondheid, landschap en samenleving. We geven aandacht aan de rollen van overheden en burgers. We hebben samenhang aangebracht in de problematiek zoals gewenst in het rapport Uitgesproken van Marga Kool en Martha buitenkamp.

M=W komt tot negen voorstellen die een duidelijke bijdrage leveren aan het oplossen van de bestrijdingsmiddelenproblematiek:

1. Herstel vertrouwen overheid – burger
2. Ruimtelijke ordening korte termijn/ lange termijn
3. Hanteren van de resultaten van de metingen van burgers
4. Functies van de essen
5. Relatie overheid – markt – burger
6. Grondgebruik
7. State-of-art effecten bestrijdingsmiddelen
8. Experimenteerruimte
9. Duurzaamheidsanalyse

1. Naoberschap?

Een samenleving kan functioneren als mensen elkaar 'iets' gunnen. Wat dat betreft wordt deze tijd steeds smaller: (nog) meer individualisme, terugtrekken in eigen stellingen, eigen gelijk eerst, eigen belang eerst.

Corona is wat dat betreft een welkome adempauze. Op veel terreinen moeten we het ineens kalm aandoen: minder - minder in plaats van meer - meer. De overheid springt onmiddellijk bij om de economie te ondersteunen, applaus voor de zorg, talloze commercials waarin sectoren laten weten hoe goed ze het met ons voor hebben en vooral: 'hou rekening met elkaar, zorg voor elkaar'. En dat doen we.

Of je de samenleving nu op mondiaal niveau beschouwt of als Nederland, een gemeente of een straat, de wetmatigheden zijn gelijk. Allereerst wil dat zeggen dat alles en iedereen leefruimte nodig heeft. Mensen, dieren, bomen, bloemen, microben...Zonder ruimte, ofwel zonder land¹, is het onmogelijk om tot ontplooiing te komen, je leven in te richten en een bestaan op te bouwen. Dat geldt voor de bakker, de ambtenaar, de boer, de onderwijzer, de metselaar, de CEO en zelfs een koning kan zich hieraan niet onttrekken. Evenzo geldt dat de vos, de wolf, het varken, de koolmees, loopkever of rups. Zelfs de regenworm, het beerdijtje², de watervlo of de springstaart hebben leefruimte nodig.

Veel hangt echter af vanuit welke grondhouding we naar dat benodigde land kijken; land, waarvan alles en iedereen (moet) leeft (leven). Bij ons in Westerveld kun je zeggen dat die grondhouding niet meer met natuur en cultuur verbonden is. Vraag iemand naar zijn grondhouding³ ten opzichte van bijvoorbeeld de bodem en hij zal de bodem als een partner zien, zeker in een landbouw georiënteerde streek als zuidwest Drenthe. Maar in gedrag tonen we ons een overheerser: In de sierteelt fungeert de bodem nog slechts als substraat. De cultuur is nauwelijks nog aanwezig in de vorm van religieuze gebruiken of oogstfeesten. Boer en burger liggen mijlenver uit elkaar: figuurlijk maar vaak ook letterlijk. Natuur is een reservaat achter een hek met bordjes waar niets kan en landbouw zit aan de andere kant van dat hek en daar is bijna alles gelegitimeerd.

Daar lijdt *iedereen* onder. Niet alleen de mensen maar ook alle medeschepselen. In zo'n situatie is nabuurschap nagenoeg verdwenen of zelfs niet meer mogelijk.

Het gevolg is dat er een cultuur ontstaat waarin het land meer en meer wordt opgeëist. En zoals gebruikelijk wint daarbij de grootste portemonnee of de grootste mond. Gunnen, geven, delen, offeren, genereus zijn is er in een cultuur van opeisen niet meer bij.

---

¹ Standaard wordt gesproken over ruimtegebruik en ruimtelijke ordening. Feitelijk gaat dat over landgebruik en het toewijzen van maatschappelijke functies voor gebruik van land. Door de term landgebruik te herintroduceren ontstaat er meer bewustzijn op bodem- en landgebruik.

² <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/beresterk-bodemdiertje-overleeft-overal/>

³ Zie hiervoor met name het werk van prof. dr. Matthijs Schouten: *Spiegel van de natuur: het natuurbeeld in cultuurhistorisch perspectief. 2e uitgebr. dr., KNNV Uitgeverij, 2005* en *De positie van de zwijgende natuur. Radboud Universiteit Nijmegen, 2008.*

Dit is in een notendop een schets van de situatie waarin Westerveld zich bevindt vanuit sociaal-cultureel perspectief.

En als de stellingen eenmaal zijn betrokken ontstaat er het 'bekvechten' over regels, normen, een euro meer of een euro minder. Waar is dan de waardigheid, het samenleven, de gemeenschap? Na het opeisen wordt alles verengd tot meters, kilogrammen, regels of berekeningen. Wie stelt dan nog de vraag wie of wat we zijn, van wie is het landschap, wat is de waarde van een vruchtbare bodem, hoe willen we samenleven?

Iedereen heeft altijd gelijk vanuit zijn of haar belang. Meningeën die worden geventileerd vallen meestal samen met het eigen belang. Maar je maakt daar géén samenleving mee. Dat is dan ook precies de kern van de hoofdconclusie van het rapport *Uitgesproken*⁴:

*Gevraagd wordt een helder en consistent beleid en maatregelen op het snijpunt van landbouw, volksgezondheid en ruimtelijke ordening. Dit moet gepaard gaan met een grote aandacht voor de onderlinge verhoudingen (welzijn, leefbaarheid en samenlevingsopbouw) op het platteland*⁵

Ofwel, het gaat hier over land(schap, -gebruik) en samenleving. Land waar iedereen altijd en overal mee te maken heeft en dat aan de basis ligt van een samenleving en haar economie.

De vraag in het rapport *uitgesproken* naar beleid & maatregelen en de benodigde aandacht voor onderlinge verhoudingen speelt impliciet en expliciet al een kleine twintig jaar. De correspondentie van de Stichting Bollenboos uit bijvoorbeeld 2004⁶ of het zwartboek *gifklikker*⁷ is nog steeds hoogst actueel evenals de beschreven effecten van de sierteelt.⁸ Sterker nog: de dominantie van de sierteelt neemt nog steeds toe en het lukt de overheden niet om met iets te komen dat hout snijdt. Veel woorden, gesprekken en stukken, geen enkele concrete daad die heeft bijgedragen aan voornoemde opgaven. Enig lichtpuntje is dat er uiteindelijk het OBO⁹ is gekomen maar waar vervolgens iedereen weer heerlijk in grasduint om zijn eigen belang en handelen te legitimeren.

We merken hier nadrukkelijk op dat de zaken die in het geding zijn: volksgezondheid¹⁰, natuur & biodiversiteit, grondwater en bodemgezondheid commons zijn ofwel zaken van algemeen belang en dat dat aanmerkelijk verschilt van een persoonlijk economisch belang. Dat onderscheidt wordt weinig gemaakt en als het al wordt gemaakt worden daar geen- of nauwelijks consequenties aan verbonden.

---

⁴ In opdracht van het ministerie van LNV, de provincies Drenthe en Overijssel, de Vereniging Drentse Gemeenten (VDG) en VNG-afdeling Overijssel, hebben Martha Buitenkamp (www.anantis.nl) en Marga Kool (oud-dijkgraaf, oud-gedeputeerde en publiciste) verkennende gesprekken gevoerd met telers, georganiseerde en niet georganiseerde omwonenden van bollenvelden, vertegenwoordigers van landbouworganisaties en andere (milieu-)organisaties

⁵ Zie het rapport *uitgesproken*, 11 oktober 2019, Martha Buitenkamp en Marga Kool, pagina 3: samenvatting.

⁶ https://static.wixstatic.com/ugd/13b638_4f1f528ff0e94468bb4cf9af08f78585.pdf

⁷ <http://www.bollenboos.nl/pdf/juli2004-3.pdf>

⁸ <http://www.bollenboos.nl/pdf/zwartboek%20maart%202015-kleiner.pdf>

⁹ <http://www.bollenboos.nl/pdf/oktober2013/Leliekaart%202001%202013.pdf>

¹⁰ <https://www.bestrijdingsmiddelen-omwonenden.nl>

¹⁰ Merk daarbij op hoeveel we, vrijwel klakkeloos, bereid zijn te offeren als er een virus in het spel is (gemeenschappelijke vijand) en hoe weinig als gezondheid en welzijn van een kleinere groep op het spel staat (dan is het 'ineens de ander').

2. De sierteelt in Westerveld

Laten we nog eens kijken wat de sierteelt in Westerveld betekent:

- De dorpskernen Diever, Dwingeloo, Uffelte en de gemeenschappen van Lhee, Leggeloo, Vledderveen zijn inmiddels nagenoeg geheel omsloten door sierteelt;
- Daarmee wordt globaal driekwart van de bevolking van Westerveld blootgesteld aan bestrijdingsmiddelen;
- De grondhonger van de sierteeltsector stuwt de grondprijzen op waardoor anderen minder toegang krijgen tot grond;
- Een belangrijk deel van de sierteelt ligt buiten de aangemerkte robuuste landbouwgebieden en *in* gebieden voor agrarisch natuurbeheer¹¹;
- Een groot deel van de sierteelt ligt *in* of pal tegen natura-2000 gebieden aan;
- Sierteelt vindt plaats *in* de grondwaterbeschermingsgebieden Havelterberg¹² en Leggeloo¹³;
- De essen, in honderden jaren door onze voorouders opgebouwde vruchtbare gronden voor voedsel, worden voor een groot deel in beslag genomen door sierteelt. De essen zijn cultureel erfgoed;
- Na intensieve sierteelt zijn de bodems zo goed als dood;
- Ook in de beekdalen vindt steeds meer sierteelt plaats en is daarmee een directe bedreiging voor waterkwaliteit en het aquatische leefmilieu;
- Door de toename van droge jaren neemt de beregening buitenproportionele vormen aan. Door aanleg van drainage wordt regen- en beregeningswater versneld afgevoerd ten koste van infiltratie.

Daarmee heeft het landgebruik door de sierteelt een enorme impact op de lokale bevolking, de volksgezondheid, de natuur en het bodem- en watersysteem. En in het kielzog daarvan voor andere dragende economische sectoren: biologische/biologisch-dynamische landbouw, recreatie en toerisme. Vanuit de samenleving bezien heeft dus een kleine groep boeren (het gaat om 4 of 5 ondernemers/maatschappen) een enorme impact op de gehele gemeenschap. Zowel maatschappelijk als economisch staat dat niet meer in verhouding.

Het grootste obstakel in deze tijd van transitie naar een volhoudbare samenleving zit hem in ontkenning. Vaak tegen beter weten in. Ontkenning en weggijken is een algemeen menselijke eigenschap zoals blijkt uit de geschiedenissen van DDT, asbest, roken, CFK's en recenter de neonicotinoïden, PFAS, stikstof en GenX. Maar vanuit die onwetendheid en ontkenning diende de samenleving wel als proeftuin met alle gevolgen van dien. We zijn een slechte (tovenaars)leerling¹⁴. Na 20 jaar 'oefenen' mogen

¹¹ Zie o.a. <https://www.ruimtelijkeplannen.nl/viewer/viewer>

¹² https://geo.drenthe.nl/geoportaal/src/?lang=nl&topic=bodematlas&bgLayer=openbasiskaart.nl&layers=GBI.FO_MASK_DR_NL,GBI_AOV18_K10_GR_ONDW_BESCH_V&catalogNodes=101&X=532615.00&Y=210911.78&zoom=7&layers_opacity=1,0,4

¹³ https://geo.drenthe.nl/geoportaal/src/?lang=nl&topic=bodematlas&bgLayer=openbasiskaart.nl&layers=GBI.FO_MASK_DR_NL,GBI_AOV18_K10_GR_ONDW_BESCH_V&catalogNodes=101&X=540742.50&Y=220682.50&zoom=8&layers_opacity=1,0,4

¹⁴ Prachtig geparodieerd door o.m. Disney: <https://www.youtube.com/watch?v=3hKgEylk8ks> en Marten Toonder in Heer Bommel en de Bovenbazen https://nl.wikipedia.org/wiki/De_bovenbazen

we van de leerling verwachten dat hij volwassen wordt en écht in ‘het boek van de natuur’ gaat studeren.

3. Markt & Overheid en transitie

De tulp en de transitie¹⁵

Een fascinerend voorbeeld is de sierteelt: een sector waarin op grote schaal o.a. tulpen en lelies worden geproduceerd. Deze bollen en bloemen gaan vervolgens de hele wereld over en staan nog steeds symbool voor de Nederlandse handelsgeest (zelfs in het nieuwe Nederlandse NL-symbool komt die tulp (toch weer) terug). Tegelijk verdwijnen die bloemetjes na één tot maximaal twee weken bij het afval, worden ze vooral per vliegtuig vervoerd en hebben ze bij de productie géén toegevoegde waarde voor bodem, biodiversiteit, volksgezondheid en landschap; integendeel! Daarbij voegen ze nauwelijks waarde toe aan de lokale economie. Veel ondernemers zitten vaak vast in financiële verplichtingen, gedane investeringen en met kennis, leveranciers, ketens en medewerkers die weinig anders kunnen. Treurig zijn de beelden van ondernemers die massaal hun producten vernietigen en steun moeten krijgen van de overheid. Er is geen enkele prikkel voor verandering, alle beleidsvoornemens ten spijt (zie als voorbeeld het beleid Gezonde Groei Duurzame Oogst: de meeste tussendoelen zijn niet gehaald¹⁶).

Juist nu is de vraag actueel of sectoren die op deze wijze zijn georganiseerd wel een toekomstperspectief hebben en of deze niet getransformeerd zouden moeten worden of zelfs beëindigd? Hetzelfde geldt voor de intensieve veehouderij, de fossiele energie, de financiële sector, de luchtvaart, en ga zo maar door. Sectoren die stuk voor stuk historisch van belang waren - en nog steeds indruk maken- en werkgelegenheid opleveren (maar werkgelegenheid die overigens ook al jaren voortdurend afneemt), maar waarin ondernemers vast zitten in kleine marges, subsidies en monopolies; dat levert een bedrijfsmodel op dat desastreus uitpakt voor klimaat, natuur, volksgezondheid en sociale cohesie en waarvoor inmiddels serieuze, duurzame en veel socialere alternatieven bestaan. Van sierteelt naar biologische vaste planten. Van fossiele naar duurzame energie. Van intensieve veehouderij naar biologische voedselproductie (waar inmiddels 50 jaar ervaring mee is). Van massaluchtvaart naar vliegen waar het niet anders kan en tegen een eerlijke prijs. Van financiële extractie naar investeren in waarden voor een reële en lokale economie.

Een omgeving voor verandering

De reflex is echter snel om dan acties te gaan formuleren en iemand anders óf een organisatie aan te kijken om met die acties aan de slag te gaan. Transitie is echter het resultaat van wat veel mensen op allerlei manieren overal doen: die gaan niet vanuit regie, controle of rationele planning aan de slag. Op veel onderwerpen is de transitie bezig: Mensen zijn bewust of onbewust aan het veranderen, vernieuwen, aan het loslaten of (omdat alles aan het veranderen is) zich juist aan het verzetten of ze verlammen of verkrampen.

Gedragsverandering op persoonlijk én systeemniveau gaat voor het grootste deel via de band: ‘als de omgeving verandert dan past de mens zich aan’: soms snel, soms langzaam. Dat zien we op dit moment ook; snelle noodgedwongen aanpassing door de komst van een virus. Maar is de noodzaak voor verandering bij de andere genoemde onderwerpen niet even groot? Het is alleen minder direct zichtbaar en daardoor voor de meerderheid nog niet goed voelbaar.

Er zijn veel groepen energiek aan het werk om de gevoelde noodzakelijke veranderingen tot stand te brengen. Daar staat tegenover dat er ook nog veel ‘niet (willen) weten’, niet kunnen, twijfel, verkramping is. De uitdaging is om een omgeving te vormen voor al die anderen die nog zoeken, niet weten, niet kunnen of twijfelen.

¹⁵ Resultaat ontleend aan een initiatief van DRIFT: ‘de online co-creatie borrel’. Derk Loorbach schreef naar aanleiding daarvan een reflectie. Een belangrijk deel van de tekst is daaraan ontleend

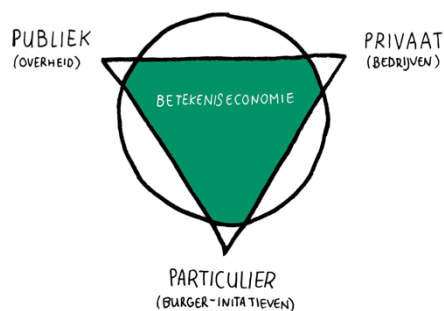
¹⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/06/21/geintegreerde-gewasbescherming-nader-beschouwd>

Alle stabiele factoren die we meenden te hebben zijn langzaam maar zeker aan het verdwijnen. Lang geloofden we in de stabiliteit van de markt en het neoliberalisme. Maar ook dat is aan het einde van zijn levensduur^{17,18}.

De huidige crises verscherpen (versterkt door Corona) de kijk op landbouw en voedsel. Volgens Herman Wijffels laat de huidige (corona)crisis, die een gezondheids crisis is, zien dat in het landbouw- en voedselsysteem meer dan ooit behoefte is aan een paradigmawisseling (voetnoot 19). Tot op de dag van vandaag wordt er ingezet op maximalisatie met inzet van chemie (kunstmest, bestrijdingsmiddelen, antibiotica) en techniek. Wijffels legt de link tussen mensen met een verzwakt immuunsysteem, die met name worden getroffen door het coronavirus, en (het verlies van) weerbaarheid van de bodem in de landbouw. De landbouw zou zich moeten richten op de *gezondheid* van het *hele* systeem: van bodem tot voeding tot mens. Gezonde voeding is de basis voor een gezond en sterk immuunsysteem. Een oude les daarin is: zorg dat de grond in orde (gezond en levend) blijft!¹⁹ Dat die maximalisatie vanuit duurzaamheid niet meer vol te houden is, is recent ook nog eens fundamenteel fysisch aangetoond door WUR-promovendus Meino Smit.²⁰

Een belangrijk aspect dat het oude zo moeizaam ‘omgaat’ is het feit dat het speelveld door slechts twee partijen wordt bezet en dat die partijen het spel bepalen: markt en

overheid. Duaal is per definitie instabiel. De burger staat erbij en kijkt ernaar. Dat is aan het kantelen doordat steeds meer burgers initiatieven nemen en de nieuwe Omgevingswet (Ow) ervoor gaat zorgen dat burgers hun rol in het speelveld ook gelegitimeerd krijgen; Hoewel dat nog geen gelopen race is omdat de participatie van burgers (nog) niet goed is verankerd^{21,22,23}. Daarmee krijgt ook het ondernemen nieuwe en andere dimensies. Die dimensies krijgen vorm in sociaal ondernemen²⁴ of wat tegenwoordig ‘betekeniseconomie’ heet²⁵. Kenmerk van dat laatste is de driehoek overheid-markt-burger (particulier).

¹⁷ <https://spectator.clingendael.org/nl/publicatie/de-realiteit-van-het-neoliberalisme>

¹⁸ <https://decorrespondent.nl/11125/het-tijdperk-van-het-neoliberalisme-loopt-ten-einde-wat-komt-ervoor-in-de-plaats/427700625-2a78dcc4>

¹⁹ Zie voor de hele uiteenzetting van Wijffels de video onderaan het volgende artikel. <https://www.foodlog.nl/artikel/herman-wijffels-het-tijdperk-van-het-individu-is-voorbij-ook-in-de-landbouw/>

²⁰ De duurzaamheid van de Nederlandse landbouw 1950 - 2015 - 2040: <https://edepot.wur.nl/449448>

²¹ https://www.ruimtelijkekwaliteit.nl/nieuws/nieuwsbrief/nieuwsbrief_37/burgerparticipatie

²² <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/burgerparticipatie-in-omgevingswet-wordt-flinke.11370190.lynk>

²³ <https://www.ou.nl/-/participatie-omgevingswet>

²⁴ <https://www.social-enterprise.nl/over-sociaal-ondernemen>

²⁵ <https://betekeniseconomie.nl/betekenisvol-ondernemen-niet-hetzelfde-als-sociaal-ondernemen/>

Juist de Ow kent deze grondslag. Daarmee ontstaat een nieuw ‘speelveld’ waarmee nieuwe ervaring is/wordt opgedaan.²⁶ De Provincie Drenthe heeft haar eigen programma op het thema transitie en ook daar neemt de betekenis-economie een plaats in²⁷. De betekenis-economie wordt gezien als de nieuwe (vierde) economie in het rijtje agrarische economie, de industriële economie en de kenniseconomie. Als we echter goed kijken verdwijnen de andere drie economieën niet en komt de betekenis-economie ‘niet in plaats van’ maar is het een aanvulling op bestaande economieën. Zowel de agrarisch-, als de industriële- als de kenniseconomie zijn nog volop en dominant aanwezig. Denken dat we in transitie zijn doordat er een nieuwe loot aan de economiestam is ontstaan is onjuist: er vindt nog geen fundamentele stelselwijziging plaats.

De basis van alles blijft landbouw. Dat is evident. Zonder eten geen bestaan en zonder bestaan geen economie. Laten we als voorbeeld de agrarische economie nemen. Boeren voelen zich onder druk staan door hoge kosten en veel wet- en regelgeving die de uitwassen rond milieu en dierenwelzijn enigszins moeten reguleren. Aan de ene kant zien wij (en de boeren zelf ook) de boeren als ondernemers aan de andere kant is er geen enkele economische sector die zo sterk aan het subsidie-infuus hangt als de landbouw.

Marginale financiële opbrengsten en grote afhankelijkheid van chemie en mechanisering is niet nieuw. Wat dat betreft hebben de boeren het niet beter dan in de jaren '30 toen de markt er niet veel anders uitzag:

“...het machinisme in den landbouw maakt de distributie van alles wat den akker voortbrengt afhankelijk van een reeks tusschenschakels, die in termen der productie parasieten zijn...”²⁸

In een voetnoot merkt de auteur op dat de boer fl. 0,85 voor een hectoliter aardappelen krijgt maar dat de particulier in de winkel fl. 5 betaald. En dus komt ongeveer 4 gulden in “den zak van parasieten”. De ‘tusschenschakels’ zijn sindsdien alleen nog maar toegenomen met als gevolg dat ook de input in de landbouw alleen maar is gestegen. Het gevolg is dat er vooral een verdienmodel *aan* de boer is in plaats van een verdienmodel *van* de boer.

Het is dus niet raar dat boeren boos zijn. We kijken echter te zeer naar oppervlakkige argumenten; de werkelijke redenen liggen op een dieper economisch en psycho-sociaal vlak²⁹. Daar komt bij dat: *“In feite zijn onze bestuurders tandeloos geworden tegen de macht van bedrijven, met alle sociale en ecologische gevolgen van dien”*.³⁰ Wijffels merkt verder nog terecht op (zie voetnoot 19, pagina 9) dat de boer met een hoge mate van bekwaamheid de chemie en de techniek toepast zoals hem dat wordt voorgesteld door met name industrie en wetenschap.

²⁶ Zie met name ook: <http://decooperatievesamenleving.nl/speelveld.html>

²⁷ <https://www.drentheintransitie.nl/initiatieven/2018/betekenis-economie/>

²⁸ L.Hoyack. Tijdgeest, een cultuurphilosophische studie. Uitgeverij Kluwer, 1931

²⁹ Zie bijvoorbeeld: <https://www.foodlog.nl/artikel/de-dieperliggende-reden-waarom-de-boeren-boos-zijn/allcomments>

³⁰ Kees Klomp in <https://maatschapwij.nu/videoportret/kees-klomp/>

Meten=Weten keert zich (dus) niet tegen de boeren, we herhalen dat hier nog maar eens. Integendeel; M=W wenst veel méér boeren én diversiteit in boeren te zien. We doen dus – ook dat zij nog maar eens gezegd – vooral een beroep op de overheden om hun tanden eens te laten zien en hun rol in het publieke domein steviger neer te zetten om de transitie naar volhoudbare landbouw mogelijk te helpen maken.

4. Citizen Science

Wat M=W doet wordt tegenwoordig aangemerkt als burgerwetenschap (citizen science, citizen sensing).^{31,32} Het bijzondere is dat de meetresultaten van M=W veel beroering hebben gebracht. Hoe kan het dat het simpelweg meten van bestrijdingsmiddelen in bodem, water en gewas door een paar burgers zóveel onrust geeft dat zij zelfs door de minister van LNV zijn uitgenodigd, het Ctgb naar hen toekwam, dat meerdere Kamerleden vanuit verschillende politieke kleur flink wat vragen gingen stellen en de landelijke dagbladen vele pagina's eraan wijdden? Hoe kan dat?

M=W bevestigt in feite wat al decennia gaande is:

- De boer zit gevangen in een keten van lage prijs, veel regels en dominante afnemers en -toeleveranciers met eenzelfde kennisketen³³;
- De burger is slechts toeschouwer en ziet ook zijn landschap verpieteren³⁴;
- Innovatie is uitsluitend gericht op optimalisatie van bestaande werkwijzen en processen ('techfix');
- De overheid is tandeloos (geworden) doordat zij zich heeft uitgeleverd aan 'de markt' en specialistische kennis bij overheden goeddeels is verdwenen.

Hoe kan het dat M=W deze kenmerken bevestigt terwijl het enige wat zij doet is het meten van bestrijdingsmiddelen op plekken waar die niet worden gebruikt en (dus) niet aanwezig behoren te zijn? Die genoemde bevestiging wordt ook gevonden in de reacties van sectororganisaties en overheden: ontkenning, normendiscussie, negeren, nieuwe overlegcircuits etc.

Dezelfde kenmerken en racties uiten zich ook in bijvoorbeeld de subsidie van de gemeente Westerveld aan ROL³⁵ voor resistentere leliebollen, nieuwe bestuurlijk overleggen^{36,37}, het bestuur dat de tanden inderdaad *niet* laat zien³⁸ en een

³¹ <https://www.tilburguniversity.edu/nl/actueel/persberichten/citizen-sensing-kan-waardevolle-bijdrage-leveren-aan-milieuristicobeheer>

³² <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/sensing-the-risk-in-search-of-the-factors-influencing-the-policy->

³³ Zie bijvoorbeeld https://www.lc.nl/friesland/Theunis-Piersma-over-de-landbouw-Het-is-tijd-voor-het-echte-boerenverstand24979378.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F&harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.rug.nl%2Fabout-ug%2Flatest-news%2Fpress-information%2Fscientists-in-focus%2Fpiersma

³⁴ Bijvoorbeeld: <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/is-dit-het-landschap-dat-we-willen~ba552952/>

³⁵ https://www.dvhn.nl/drenthe/westerveld/Gemeente-Westerveld-laait-weerbaarheid-lilies-onderzoeken-25600878.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

³⁶ <https://waternatuurlijkdelta.nl/start-overleg-over-bestrijdingsmiddelen-bij-bloementelers/>

³⁷ <https://www.dvhn.nl/drenthe/Provincie-gaat-gemoederen-over-lelieteelt-sussen-24264313.html>

³⁸ <https://www.rtvdrenthe.nl/nieuws/154942/Omwonenden-bollenboeren-en-lelietelers-vinden-dat-provincie-aan-zet-is>

overeenkomst tussen telers en gemeente³⁹ waarbij de kennis van degenen die de problematiek op de kaart hebben gezet (Bollenboos en M=W) wordt genegeerd. Dit terwijl het rapport Uitgesproken⁴⁰ juist de vinger op de zere plek legt. De resultaten van M=W moeten aanleiding zijn voor een fundamentele herziening van de huidige RO-strategie van gemeente en Provincie.

M=W maakt zich op de eerste plaats grote zorgen over de volksgezondheid en op de tweede plaats over de effecten van bestrijdingsmiddelen op de omliggende natuur(gebieden). Vanuit de drang 'hoe zit het nu echt' is M=W gaan meten. Opmerkelijk is dat die metingen een noviteit waren. Geen overheid (beleid en handhaving), wetenschappelijk instituut en zeker de industrie en landbouwsector zelf niet hebben ooit bedacht dat als we willen weten hoe bestrijdingsmiddelen zich écht gedragen het verstandig kan zijn om dat in het veld te gaan meten. De resultaten van M=W leidden tot een hoop beweging in politiek en bij instituties. zie bijvoorbeeld 41,42,43,44,45 Ondertussen laat de Vereniging voor Milieurecht een gedegen en kritische studie zien over falend omgevingsrecht in relatie tot landbouw en haar milieuproblemen⁴⁶

De huidige gang van zaken heeft nog een groot aantal andere effecten:

- Er is een monopolisering van land aan de gang. Daarmee bepaalt een kleine groep spelers (4 à 5 maatschappen/ondernemers) de grondprijzen, het landschap, gezondheid, teelt en inrichting van essen, effecten op natuur en archeologie etc.;
- De spanning in de gemeente zal nog verder oplopen omdat een grote groep burgers belet wordt deel te nemen aan de inrichting van dát wat ook hun leefgebied is;
- Als de sierteelt tot een einde komt (en dat gaat onherroepelijk gebeuren) zullen alle gronden waar deze gewassen hebben gestaan gerevitaliseerd moeten worden: ze zijn namelijk zo goed als dood. Dat duurt vele jaren waarvoor de kosten door de gemeenschap moeten worden gedragen
- De na-ijleffecten op het grondwater (=ons drinkwater) zijn groot. Over 30 jaar zullen we nog steeds de resten van huidige bestrijdingsmiddelen uit het grondwater moeten zuiveren op kosten van de consument.

Deze inleidende hoofdstukken geven heel globaal de stand van zaken op het moment dat gedeputeerde Jumelet in aanwezigheid van gedeputeerde Kuipers aan M=W vraagt hoe zij oplossingen zien voor de problematiek rond het gebruik van bestrijdingsmiddelen.

We staan voor de opgave om opnieuw betekenis en waarde te geven aan het land(schap), landgebruik en samenleving. De eerste vraag is daarom:

³⁹https://www.gemeentewesterveld.nl/Bestuur_en_organisatie/Actueel/Nieuws/Februari_2020/Gemeente_Westerveld_sluit_overeenkomst_gebruik_gewasbeschermingsmiddelen/Overeenkomst_gewasbeschermingsmiddelen

⁴⁰https://www.gemeentewesterveld.nl/Inwoners/Natuur_milieu_en_water/Gewasbeschermingsmiddelen/Verkenkend_onderzoek

⁴¹<https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/drentse-burgers-meten-landbouwgif-in-bodem-en-vinden-57-middelen~b3c65540/>

⁴²<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/gemeente-westerveld-negeert-zorgen-inwoners-over-landbouwgif/>

⁴³<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/kamervragen/detail?id=2019Z04339&did=2019D11212>

⁴⁴<https://docplayer.nl/144633731-Commissievragen-over-de-berichtgeving-over-pesticiden-bij-lielieteelt-in-westerveld-kenmerk-2019z04339-2019d11212.html>

⁴⁵<https://www.ctgb.nl/over-ctgb/organisatie/agenda-collegevoorzitter-en-directeur/externe-afspraken-2019>

⁴⁶ Vereniging voor Milieurecht publicatie 2019-1. Milieuproblemen in de Landbouw, falend omgevingsrecht en mogelijke oplossingen.

‘Welke waarden voegt de sierteelt in Westerveld toe ten aanzien van bodemvruchtbaarheid, grond- en drinkwaterkwaliteit, natuur & biodiversiteit? Dezelfde vraag kan worden gesteld ten aanzien van de gezondheid van de inwoners én de bedrijfsvoering van de biologische boeren in het gebied.

M=W doet in hoofdstuk 5 een aantal voorstellen voorzien van acties. Het zijn voorstellen voor korte en lange termijn waarbij ingespeeld wordt op de thema's zoals genoemd. Het zijn voorstellen en geen plannen. Dat wil zeggen dat we de uitwerking hebben beperkt tot een toelichting. Ook realiseren wij ons dat niet alles (tegelijk) kan worden opgepakt. Fasering zal noodzakelijk zijn evenals prioritering.

5. Voorstellen van Meten=Weten voor oplossingen bestrijdingsmiddelenproblematiek

De essentie van de problematiek blijft in de tot dusver gevoerde gesprekken voortdurend buiten schot: zie pagina 6 van dit document over de hoofdconclusie van het rapport Uitgesproken. Om aan die conclusie gehoor te geven is een langetermijnvisie en -strategie van de gemeente Westerveld en de andere overheden noodzakelijk. M=W doet daartoe in deze notitie een aantal voorstellen.

Een langetermijnstrategie vraagt om een *langetermijnrelatie*. Wat dat betreft zijn de burgers en de natuur van Westerveld er de laatste jaren bekaaid vanaf gekomen. Dat vindt onder meer zijn oorsprong in het feit dat gemeenten participatie te veel zien als een project, iets wat je op een traject of dossier plakt, terwijl participatie een continu proces is van kennisuitwisseling en dialoog, van ophalen en coproduceren.⁴⁷

Voorstel 1. Herstel vertrouwen

Het allereerste voorstel gaat over het herstel van vertrouwen in de relatie overheid – burger i.c. de relatie overheid – burgers van Westerveld. De nationale ombudsman deed in het verleden al een degelijk stuk verschijnen over het vertrouwen overheid - burger⁴⁸. In zijn conclusies zegt hij onder meer:

Binnen de getrokken wettelijke en financiële kaders ontwikkelt de overheid zich nog steeds als een samenstel van deelsystemen dat continu de neiging heeft om typisch ‘systeemgedrag’ te vertonen: gehoorzaam aan wet- en regelgeving en

⁴⁷ <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/nieuws/burgerparticipatie-in-omgevingswet-wordt-flinke.11370190.lynkx>

⁴⁸ <https://www.nationaleombudsman.nl/system/files/jaarverslag-download/VISIESTUK%20website%20def%202012.pdf>

binnen het financiële kader, maar onvoldoende in contact met de gerechtvaardigde belangen van de burger. Veel nadruk ligt nu op de betrouwbaarheid van systemen, terwijl nog onvoldoende aandacht wordt gegeven aan het relationele aspect van vertrouwen (in).

Overheden moeten 'de kritische burger' opzoeken en meer op een aansprekende en creatieve wijze betrekken bij de uitvoering van de overheidstaak. Dit versterkt niet alleen het vertrouwen van de burger in de overheid, maar draagt ook bij aan het verder ontwikkelen van een vertrouwde overheid; een overheid die open en duidelijk, respectvol, betrokken en oplossingsgericht, en eerlijk en betrouwbaar handelt.

M=W is zo'n kritische burger en Gemeente, Provincie, Waterschap én Rijk zouden dat moeten omarmen. Maar M=W loopt overduidelijk tegen systeemgedrag aan. Niet alleen systeemgedrag maar ook een overheid zonder visie op dit onderwerp én een niet transparante overheid. [Bijvoorbeeld de gemeente Westerveld die – zelfs achter de rug van de Raad om - subsidie verstrekt aan Regionaal Onderzoek Lelieteleelt (ROL) en een overeenkomst met telers en industrie sluit; Waarmee de gemeente het directe belang van telers en industrie laat prevaleren boven het algemeen belang dat burgerbeweging M=W nastreeft door deze laatste groep domweg te negeren].

De inwoners van Westerveld moeten erop kunnen rekenen dat de overheid er voor hen is als dat nodig is.

De overheid is aan zet om het vertrouwen te herstellen. Maar in een relatie zijn er tenminste twee. M=W wil vol meewerken aan herstel: openheid en gelijkwaardigheid is daarbij dan wel voorwaarde.

Actie 1

De overheden nemen M=W en individuele burgers serieus door uitvoering te geven aan hun voorstellen en hun onderzoek financieel te ondersteunen. De Provincie neemt – als regisseur - het voortouw.

De ernst van de effecten van het gebruik van bestrijdingsmiddelen wordt primair niet bepaald door normen of toelatingen. Het eenvoudige feit dat het niet goed gaat met o.a. gezondheid, landschap en (drink)water is reden genoeg om burgers serieus te nemen⁴⁹. Het bagatelliseren door overheden en agri-belangenorganisaties van de door M=W aangetoonde middelen duidt feitelijk op angst voor verandering.

M=W komt met heldere resultaten en spreken hun ongerustheid uit maar overheden vragen niet dóór. De burgers zijn eerlijk over hun onrust en durven op te staan. M=W acht haar inzet waardevol voor gezondheid, samenleving en landschapsontwikkeling. De overheid dient zichzelf op dit punt ook serieus te nemen. Alleen zo kan er een verbeterde relatie ontstaan tussen burgers en overheid.

---

⁴⁹ Zie bijvoorbeeld ook de Rli : <https://www.rli.nl/publicaties/2020/advies/greep-op-gevaarlijke-stoffen>

Voorstel 2. Kom met een helder RO-spoor

Het rapport Uitgesproken vraagt niets minder dan een nieuw ruimtelijk- en sociaal-cultureel beleid. Gelet op de problematiek die al bijna 20 jaar speelt kan dat niet geënt zijn op bestaand beleid, business as usual en 'zo doen we dat hier nu eenmaal'.

Het RO-spoor valt in twee delen uiteen: korte termijn en lange termijn.

Voorstel 2A RO-spoor korte termijn. Spuitvrije zones.

Voor de korte termijn is het absoluut noodzakelijk om de gezondheid van burgers te beschermen. De wetenschap en literatuur is inmiddels vrij duidelijk over de gezondheidseffecten van een scala aan bestrijdingsmiddelen: Parkinson^{50,51,52,53,54}, dementie^{55,56}, verlaging van het IQ⁵⁷, effecten op ongeboren vrucht⁵⁸ etc⁵⁹.

Eén onderwerp kan wat M=W betreft dan ook niet wachten en kent geen compromis: bescherming van de gezondheid van de omwonenden. Dat wil zeggen dat om- en aanwonenden van sierteeltpercelen een 100 m spuitvrije zone vanaf de eigen perceelgrens dienen te krijgen.

Diverse overheden verschuilen zich achter adviezen dat het instellen van spuitvrije zones juridisch niet mogelijk zou zijn. Wij zijn van mening dat er sprake is van politieke onwil en niet van onmacht.

Het rijk beroept zich steeds op een advies van de landsadvocaat uit 2015 inzake het verplicht instellen van generieke teeltvrije zones. Dit advies wordt niet openbaar gemaakt. De landsadvocaat concludeerde dat het niet mogelijk was om teeltvrije zones in te voeren en adviseerde om met algemene regels te wachten tot het blootstellingonderzoek (OBO) zou zijn uitgevoerd. Ook concludeerde de landsadvocaat dat een verplichte teeltvrije zone pas ingevoerd kan worden als aangetoond is dat eventuele andere, minder vergaande maatregelen, geen of onvoldoende effect hebben om omwonenden te beschermen⁶⁰.

Inmiddels zijn zowel het OBO als metingen van M=W bekend en deze geven zeker aanleiding tot het nemen van maatregelen. Het advies van de landsadvocaat waar de minister haar standpunt op baseert is achterhaald en betreft niet het juiste onderwerp.

⁵⁰ <https://www.parkinson-vereniging.nl/archief/bericht/2019/09/20/Meer-onderzoek-nodig-naar-verband-ziekte-van-Parkinson-en-pesticiden>

⁵¹ <https://newscientist.nl/nieuws/veroorzaken-pesticiden-parkinson/>

⁵² <https://www.welingelichtekringen.nl/geen-categorie/1602553/explosie-van-parkinson-op-het-platteland-bestrijdingsmiddelen-zijn-vermoedelijk-de-oorzaak.html>

⁵³ <http://www.spreekuurthuis.nl/themas/parkinson-en-nu/informatie/ontstaan-van-de-ziekte-van-%C2%ADparkinson/bestrijdingsmiddelen>

⁵⁴ <https://www.ru.nl/radboudreflects/terugblik/terugblik-2020/terugblik-2020/20-02-20-maak-kennis-neuroloog-bas-bloem/>

⁵⁵ <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/trillende-handen-dementie-depressie-landbouwgif-is-zo-onschuldig-niet~b504ed39/>

⁵⁶ <https://www.boerderij.nl/Home/Nieuws/2016/2/Zweedse-studie-Oude-bestrijdingsmiddelen-verhogen-risico-op-dementie-2763730W/>

⁵⁷ <https://www.farmlandbirds.net/content/hormoonverstoorders-europese-commissie-krijgt-tik-op-vingers>

⁵⁸ Zie tabel tien met een overzicht van studies in deze link: https://www.beroepsziekten.nl/datafiles/factsheets/Bijlage-1_Pesticiden-en-kanker-27082018.pdf

⁵⁹ <https://www.trouw.nl/duurzaamheid-natuur/trillende-handen-dementie-depressie-landbouwgif-is-zo-onschuldig-niet~b504ed39/>

⁶⁰ <https://www.parlementairemonitor.nl/9353000/1/j9vvij5epmj1ey0/viu8etqc7dyn>

De gemeente Westerveld heeft juridisch advies gevraagd aan Van Doorne N.V. Deze schrijven⁶¹:

Het is mogelijk om spuitvrije zones op te nemen in het bestemmingsplan, mits dit locatie specifiek is onderbouwd. De aan te houden afstand dient zodanig gekozen te worden dat een aanvaardbaar woon- en leefklimaat ter plaatse van de percelen van de omwonenden kan worden gegarandeerd. Gezondheidsaspecten hebben daarin een plaats. Getoetst moet worden of het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen een zodanig effect heeft op de volksgezondheid van de mensen die verblijven op de percelen met een gevoelige functie, dat het gelet op een goede ruimtelijke ordening noodzakelijk is afstand aan te houden. Daarbij moet ook rekening gehouden worden met de belangen van de telers om gewasbeschermingsmiddelen te gebruiken en hun gronden rendabel te kunnen gebruiken.

Op 11 mei 2020 is een paper van prof. mr. Koeman bekend gemaakt⁶². Dit is een advies aan de Minister over de vraag of het mogelijk is rijksregels te stellen betreffende spuitvrije zones tussen agrarische percelen waar gewasbeschermingsmiddelen worden toegepast en gevoelige functies, zoals wonen. Met name wordt dan gedacht aan rijksregels die gesteld worden ten behoeve van een goede ruimtelijke ordening. Het antwoord op die vraag luidt dat dergelijke rijksregels goed mogelijk zijn waar het gaat om nieuwe situaties. Bij bestaande situaties dienen bestaande rechten te worden gerespecteerd. Deze regel vervalt onder de Omgevingswet.

Wanneer de politieke wil aanwezig is kan in een bestemmingsplan onderscheid worden gemaakt tussen teelten van voedingsgewassen en sierteelten, waarbij voor de sierteelten kan worden bepaald dat bij een nieuwe situatie er een spuitvrije zone moet zijn. Door het karakter van de wisselteelt zal dit snel effectief worden. Sierteelten apart bestemmen is essentieel.

Daar waar Natura 2000-waarden in het geding zijn kunnen maatregelen ingevolge artikel 3.2.2 van Bro onverwijld in de bestemmingsplannen worden opgenomen.

De conclusie is dat spuitvrijezones voor sierteelten in bestemmingsplannen kunnen worden opgenomen

Acties 2

M=W werkt samen met een ambtelijke werkgroep op korte termijn de regels uit die kunnen voorzien in spuitvrije zones van tenminste 100 meter vanaf de erfgrans van om- en aanwonenden en beschermde natuurgebieden.

Acties 3

In het kielzog hiervan wordt beleid gemaakt voor de afstand tussen biologische/ biologisch dynamische boeren en gangbare boeren/sierteelt.

---

⁶¹Rapport van Doorne N.V.:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwiclLfq7_pAhVQDewKHSg2Bg0QFjAAegQIBB&url=https%3A%2F%2Fapi1.ibabs.eu%2Fpublicdownload.aspx%3Fsite%3Dwesterveld%26id%3D100027035&usg=AOvVaw033uKrCmVUS86pAogDNmM

⁶² <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2020D18164&did=2020D18164>

Voorstel 2B RO-spoor (middel)lange termijn

Het rapport Uitgesproken vraagt niets minder dan een nieuw ruimtelijk- en sociaal-cultureel beleid. Gelet op de problematiek die al bijna 20 jaar speelt kan dat niet geënt zijn op bestaand beleid, business as usual en 'zo doen we dat hier nu eenmaal'.

Een cruciale vraag die in het kader van o.m. de bestrijdingsproblematiek beantwoord moet worden is: "van wie is het Landschap?" Dat is een vraag die onmiddellijk frictie oproept. Het landschap dat we zien is de resultante van ons aller handelen. De frictie zit hem samengevat in het feit dat landschap een *common* is maar dat de zeggenschap erover bepaald wordt door de combinatie overheid – markt waarbij 'markt' een enorme financieel-economische lobbykracht vertegenwoordigd om te krijgen 'wat men wil'. Het gezag (de overheid) die op dat punt namens de héle gemeenschap tegenwicht moet bieden is daar niet tegenop gewassen.

Jantien de Boer schreef het boek 'Landschapspijn'⁶³ over het huidige boerenland, "waar kleuren vervagen en geluiden wegsterven in het moderne land van zuivel, vlees en turbogras".

Wat zij beschrijft voor de Friese weiden gaat ook op voor het Drentse land en -landerijen. Burgers maken zich grote zorgen over de teloorgang van bloemen, planten, vogels en insecten. Jantien de Boer constateert eveneens de groeiende kloof tussen landbouwers en burgers en dat bemoeilijkt een gesprek over de toekomst van ons platteland. In Westerveld komt daar primair de zorg over volksgezondheid vanwege het overvloedig gebruik van bestrijdingsmiddelen nog eens bij.

Voor de middel – en langetermijn zal het gesprek vooral gaan over 'in wat voor een Provincie/Gemeente willen wij wonen?' Wie zijn de spelers en wie bepalen?

Een van de aspecten om ruimtelijk beter en vrijer te kunnen wonen en werken is **o.a. herverkavelen of grond ruilen**. Uitrusten van gronden is een interessante optie. Gebieden nabij bebouwing of natuur waar we liever duurzame initiatieven zien en gebieden waarvan we het 'minder erg' vinden als er (veel) wordt gespoten.

Daar kan het uitkopen van burgers of ondernemers een onderdeel van zijn. De vraag kan gesteld worden of een burger die min of meer volledig omgeven is door sierteelt daar kan blijven wonen zonder de belangen van de ondernemer te zeer te schaden als spuitvrije zones (moeten) worden ingesteld. Aan de andere kant, als een ondernemer gronden heeft die grenzen aan tal van burgerpercelen kan het verstandig zijn de ondernemer over een nader te bepalen zone uit te kopen (maar altijd minimaal 100 meter vanaf de erfgrans).

Actie 4.

De Provincie geeft opdracht aan het Kadaster om met boeren, burgers en overheden de mogelijkheden van uitruil van gronden in kaart te brengen.

---

⁶³ <https://www.atlascontact.nl/boek/landschapspijn/>

Actie 5

Maak een kaart van de gemeente Westerveld waarin de kritische situaties zijn weergegeven en inventariseer die. Maak een aantal (fictieve) voorbeeldberekeningen van de kosten die gemoeid zijn met uitkoop.

*****

De hele problematiek rond bestrijdingsmiddelen is voor een groot deel een RO-vraagstuk en behandel dat dan ook als zodanig. Dat kost meer moeite en vraagt meer kennis en inzicht én het kost meer tijd maar dat laat zich ruim uitbetalen aan het einde van de rit. En RO is nu juist het spoor waar Provincie en Gemeente echt handelend kunnen optreden. Draag dus zorg voor een bestemmingsplan buitengebied waarin sprake is van evenwichtige bescherming van omwonenden en wettelijke bescherming van natuur.

Actie 6.

M=W stelt samen met een ambtelijke werkgroep de voorwaarden op voor een bestemmingsplan buitengebied waarin omwonenden en natuur echt worden beschermd én waarbij dit bestemmingsplan RvS-proof is. De Provincie treedt hier op als regisseur, procesbegeleider, intermediair.

*****

Weliswaar is er bij de sierteelt sprake van een bestaande, historisch gegroeide situatie maar toch kan worden gemotiveerd dat er geen sprake is van goede ruimtelijke ordening. De kwantiteit van de teelten groeit voortdurend; de grenzen van toelaatbaarheid en hinder zijn inmiddels al lang overschreden.

Met name door de groei van het volume van de teelten is het laten voortbestaan van deze historisch gegroeide situatie nu in strijd geworden met een goede ruimtelijke ordening. De nadelige gevolgen van het bestaande gebruik zijn zó groot dat deze in redelijkheid niet langer aanvaardbaar kunnen worden geacht.

Actie 7.

Onderzoek alternatieven voor de sierteelt zoals in de inleiding van deze notitie is opgemerkt. Van intensieve sierteelt naar teelt van biologische vaste planten en/of plantmateriaal voor 'de nieuwe landbouw' waarin ruim plaats is voor o.a. voedselbossen⁶⁴. Biologische teelt van bloembollen is al lang mogelijk en kan wel wat stimulans gebruiken⁶⁵.

*****

---

⁶⁴ Zie o.a. <https://www.voedselbosbouw.org>

⁶⁵ Zie o.a. <https://platform.groenkapitaal.nl/john-huiberts-duurzame-bollenkweker/>

Ten aanzien van omwonenden bestaat er strijd met artikel 8 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens⁶⁶ dat toeziet op eerbiediging van het privéleven, familie- en gezinsleven. De overheid verzaakt ervoor te zorgen dat deze rechten kunnen worden genoten.

Actie 8.

De Provincie geeft opdracht aan Het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM)⁶⁷ om bovenstaande uit te werken en betekenis te geven voor de Drentse (Westerveldse) situatie.

*****

Tevens is er sprake van, dan wel kan er sprake zijn van strijd met de Wet bodembescherming, het in artikel 13 opgenomen voorzorgprincipe⁶⁸. Ook het gestelde in artikel 2a van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden houdt een verplichting voor de gemeente (en Provincie) in⁶⁹.

Actie 9.

M=W werkt samen met een ambtelijke werkgroep genoemde voorzorgsprincipes uit. Hoe kan daaraan betekenis worden gegeven?

*****

Op termijn kan de overlast worden verminderd dan wel beëindigd door een aanlegvergunningstelsel conform artikel 3.2.2 Bro. Dit leidt tot herschikking van de gronden in gebruik bij de intensieve sierteelten. Hetzelfde artikel 3.2.2 Bro biedt de mogelijkheid bestaand gebruik dat in strijd moet worden geacht met de Wet natuurbescherming per direct te doen beëindigen⁷⁰. Door de toepassing van de wisselteelten zal dit zelfs al op een termijn van enkele jaren leiden tot een herschikking van de betrokken teelten.

Een eerste begin is het starten van overleg met partijen om verschillende alternatieven te ontwikkelen. Vervolgens het laten vervaardigen van een MER, waarin begrepen een passende beoordeling van het voorkeursalternatief.

Actie 10.

Alle in gebruik zijnde gronden worden getoetst aan artikel 3.2.2. Besluit ruimtelijke ordening om na te gaan of deze voldoen. De consequenties voor gebruik van de percelen worden gevolgd en alternatieven worden ontwikkeld en passend beoordeeld.

Actie 11 (in combinatie met actie 6).

---

⁶⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Artikel_8_van_het_Europees_Verdrag_voor_de_Rechten_van_de_Mens

⁶⁷ <https://njcm.nl>

⁶⁸ <https://maxius.nl/wet-bodembescherming/artikel13/>

⁶⁹ <https://maxius.nl/wet-gewasbeschermingsmiddelen-en-biociden/artikel2a>

⁷⁰ Zie <https://maxius.nl/bsluit-ruimtelijke-ordening/artikel3.2.2> en <https://maxius.nl/bsluit-ruimtelijke-ordening/artikel3.2.2/onderdeel4>

De Provincie start een proces met Gemeente, ondernemers en burgers voor een gedegen bestemmingsplan buitengebied. De Provincie stelt daarvoor in overleg met betrokkenen een procesbegeleider aan.

Voorstel 3. Neem de resultaten van de gegevens van burgers serieus

Binnen Meten=Weten is veel kennis en kunde aanwezig op de terreinen van RO, ecologie, bodembeheer, landbouw etc. Een van de aanbevelingen van Uitgesproken is om aan 'joint fact finding' te doen. M=W heeft al een ruim begin gemaakt met het boven water krijgen van feiten.

Actie 12.

Samen met M=W werken Provincie, Gemeente, Natuurorganisaties en Boeren een plan uit om bestrijdingsmiddelen en hun effecten (op biodiversiteit, bodemleven etc.) te gaan meten in bodem, water, tuinen en natuur. Het wetenschappelijke netwerk van M=W wordt hier actief in betrokken.

Actie 13.

Alleen via epidemiologisch onderzoek kan betrouwbare informatie worden verkregen over de effecten van bestrijdingsmiddelen op de volksgezondheid. De Provincie initieert samen met M=W een dergelijk onderzoek in de gemeente Westerveld.

Voorstel 4. Breng de functies van de essen terug

Er is veel interesse in lokale duurzame landbouw. Binnen Westerveld is gestart met het opzetten van een voedselcoöperatie (samen met o.a. lokale horeca). De Essen zijn bij uitstek geschikt voor duurzame lokale voedselproductie. We zouden dat tevens willen benutten om startende boeren een kans te geven (Toekomstboeren⁷¹). Daarbij hebben een aantal essen de functie 'Agrarisch Natuurbeheer'⁷² (waar nu lelies staan...), zodat dat direct kan worden gecombineerd.

Actie 14.

Op één van de Essen in de gemeente Westerveld komt een pilot om de Essen weer om te vormen waarvoor ze ooit zijn aangelegd: lokaal voedsel produceren. Dat is mogelijk in vele vormen. Grondverwerving is hiervoor noodzakelijk. Werk hiervoor een plan uit samen met partijen zoals de Circulaire Versnellers⁷³ en jonge startende boeren^{74,75}.

---

⁷¹ <http://toekomstboeren.nl>

⁷² <https://www.ruimtelijkeplannen.nl/viewer/viewer>

⁷³ <https://www.circulaireversnellers.nl>

⁷⁴ <http://toekomstboeren.nl>

⁷⁵ Zie ook bijvoorbeeld: <https://www.tni.org/en/node/24602>

Voorstel 5. Overheid – Markt – Burgers.

Het oude adagium is dat overheid en markt ‘alles regelen’. Dat is nog steeds volop aan de orde. Hier in Westerveld maar ook in ‘Den Haag’ en ‘Assen’. In het licht van de nieuwe Omgevingswet wordt de rol van burgers groter. Uiteindelijk is de uitdaging om de gemeentelijke processen zodanig te organiseren dat er een driehoek Overheid – Markt – Burger ontstaat. De gemeente, het landschap, onze leefomgeving is immers datgene wat we met elkaar delen en gemeenschappelijk in gebruik hebben. Dat vraagt een andere visie op gebiedswaarden, economie, samenleving en verdienmodellen. Dit is een van de essenties van de aanbeveling uit het rapport Uitgesproken.

Binnen het overheidsprogramma ‘Verrijkende Landbouw’ hebben de Waarden een specifieke positie⁷⁶.

Actie 15.

Organiseer een bijeenkomst met de koplopers uit dit programma Verrijkende Landbouw over Waarden. Nodig Boeren, burgers en natuurorganisaties daarvoor uit.

Voorstel 6. Grondgebruik

Grond is onze basis productiefactor voor alles wat we doen en laten (als in land – labour – capital). De vraag is of er genoeg Nederland is voor alle wensen en verlangens die er zijn en die ‘straks’ ook nog ‘allemaal duurzaam moeten zijn’. Er is van alle kanten een geweldige claim op grond (en dan hebben we het nog niet over de grondstoffen die nodig zijn en het landbeslag dat dát vergt). Nu al is het zo dat niet alles kan en niet alles kan overal. De claims op land nemen verder toe en dat noopt tot een nieuwe visie op grond, grondeigendom en bestemmingen (gebruik). Er zijn veel initiatieven op dit vlak. Ook voor de discussie over grondgebruik voor sierteelt of andere bestemmingen (voedsel) is dit actueel. De tijd is aangebroken dat grondgebruik en grondeigendom niet meer naar de hoogste bidder (kunnen) gaan omdat we dan domweg niet meer in onze noodzakelijk maatschappelijke functies kunnen voorzien tenzij tegen steeds hogere kosten waarbij de opbrengsten wegvloeien uit het gebied en Nederland.

Actie 16.

Onderzoek de behoeften binnen Drenthe (met als pilot Westerveld) aan toekomstige grondclaims en onderzoek hoe dat kan worden geprioriteerd, hoe omgegaan dient te worden met eigendom, wat generatie-overstijgend beheer vraagt etc.

---

⁷⁶ <https://verrijkendelandbouw.nl>

Voorstel 7. State-of -art effecten bestrijdingsmiddelen

De kennis rond de effecten van het gebruik van bestrijdingsmiddelen zit in een stroomversnelling. M=W heeft daarin inmiddels zelf een goed kennisnetwerk opgebouwd. Gezamenlijk delen van kennis is noodzakelijk om tot maatregelen te kunnen komen

Actie 17.

Organiseer een 'state of art' symposium in het Globetheater samen met (o.a.) dit kennisnetwerk over bestrijdingsmiddelen, volksgezondheid en natuur.

Voorstel 8. Experimenteer

Naast het al het voorgaande is er experimenteerruimte nodig.

Actie 18.

Inventariseer met de doelgroepen waar zij knelpunten ervaren en waar ruimte zit om nieuwe ideeën in de praktijk te brengen.

Voorstel 9. Breng de duurzaamheid van de sierteelt in kaart

Het is duidelijk dat er (grote) maatschappelijke kosten zijn verbonden aan de sierteelt (waartoe we ons in dit voorstel beperken). Gezondheidsschade, vermindering IQ, bodemherstel, grondwaterzuivering, afname biodiversiteit etc. De baten zijn onduidelijk. Een maatschappelijke afweging ligt in de rede en is redelijk.

De in de MKBA gebruikte parameters zijn discutabel, en maatschappelijke waarden komen er vaak onvoldoende in tot hun recht. Toch wordt een absolute waarde aan het instrument toegekend.

Het ligt daarom meer voor de hand om de door Smit⁷⁷ en Rovers⁷⁸ gehanteerde methodieken toe te passen voor de teelten in Westerveld en de uitkomsten te toetsen op vooraf besproken criteria.

Actie 19.

Laat een duurzaamheidsanalyse uitvoeren voor de sierteelt binnen de provincie (of alleen Westerveld). Stel de eisen daarvoor gezamenlijk op.

---

⁷⁷ <https://library.wur.nl/WebQuery/wda/2244882>

⁷⁸ Zie o.a. <http://ronaldrovers.nl/kringlopen-berekenen-embodied-land-de-landbouw/> en <http://ronaldrovers.nl/laat-de-natuur-zijn-het-werk-doen-eroi-landbouw/>